

Børnehaven er ikke så inkluderende, som vi gerne vil tro. Små forskelle i børnenes forudsætninger risikerer at blive til reelle uligheder stik mod de pædagogiske hensigter. Forskerne Charlotte Palludan og Eva Gulløv fra Danmarks Pædagogiske Universitet beretter fra deres feltarbejder i danske daginstitutioner.

Den pædagogiske centrifuge

23

FOTO: GETTY IMAGES

Der er mange faktorer, som centrifugerer nogle børn ud i et rum og andre børn ud i et andet. Noget af det, som er med til at slynge børnene ud, handler om, at pædagogiske aktiviteter tager udgangspunkt i motivation – Eva Gulløv

* At træde ind i en daginstitution kan være overvældende: Børn alle vegne i alle former for aktiviteter. Der bliver tilsyneladende leget på tværs af køn, sprog og klasse. Og omgangen med de voksne forekommer utvungen og ligefrem. Tilbringer man længere tid i en børnehave med at observere den daglige rytme, vil man imidlertid få øje på nogle mønstre. Det er ikke alle børn, der leger med hinanden. Det er

heller ikke alle, som har lige meget kontakt med pædagerne. Pædagerne bakker op om bestemte adfærdsformer, som nogle børn har lettere ved at beherske end andre. Der er med andre ord nogen, der bliver anerkendt, og andre, der bliver underkendt. Og det er ikke lige meget, hvor du kommer fra, eller hvilket sprog du taler. Det er stadigvæk nemmere at være dansk middelklassebarn.

Det er en af konklusionerne i de feltarbejder, som kultursociolog Charlotte Palludan og antropolog Eva Gulløv, begge fra Institut for Pædagogisk Antropologi ved Danmarks Pædagogiske Universitet, har udført i hvert sit forskningsprojekt. For Charlotte Palludans vedkommende resulterede det i april i ph.d.-afhandlingen 'Børnehaven gør en forskel – et pædagogisk-antropologisk hverdagslivsstudie af differentierings-

Den pædagogiske centrifuge

- processer'. Eva Gulløv har arbejdet under titlen 'Tosprogede børn i danske daginstitutioner' og er godt i gang med at publicere resultaterne af sin forskning.

Respektable kroppe

I sin ph.d.-afhandling har Charlotte Palludan undersøgt, hvordan forskelle og uligheder etableres mellem børnehavebørn. Hun har blandt andet set på, hvad der skal til for at få opmærksomhed og opnå anerkendelse fra pædagogens side. Svaret er, at man skal have en respektabel krop.

»Den respektable krop er en krop, som er beskæftiget i et roligt tempo med et afdæmpet lydniveau. Beskæftiget står i modsætning til at være sonderende, til at gå rundt uden tilsyneladende mål og indhold. En vigtig del ved af at være beskæftiget er at være verbalt udvekslende, at bruge sit sprog. Tavshed er ikke respektabelt,« siger Charlotte Palludan.

En respektabel krop er en forudsætning for at opnå partnerskab med pædagogerne. Partnerskabet kommer ikke mindst til udtryk ved, at barnet og den voksne fører samtaler, hvor begge parter spørger og svarer. Der er tale om en form for jævnbyrdighed i samtalen, hvor man deler erfaringer og viden. For de børn, der ikke opnår partnerskab, er situationen

imidlertid en anden. Her spørger pædagogen, og barnet svarer. Jævnbyrdigheden bliver afløst af en situation, hvor barnet bliver undervisningsobjekt.

»I børnehaven gør børnene sig nogle erfaringer om, hvem de er, og hvilke muligheder de har i en social sammenhæng. Nogle børn erfarer, at jeg er sådan en, som er lyttende og svarer, når jeg bliver spurgt – en der placerer sig mere perifert end andre børn. Og andre børn erfarer, at jeg er sådan en, som der bliver lyttet til, en der kan markere synspunkter,

Danske middelklassebørn er i fire-femårs alderen fuldstændigt indsocialiserede i, hvordan man omgås.

en der er centralt placeret i sociale sammenhænge og kan fange tonen og rytmen. Det er de erfaringer, som de går videre i skolen med,« siger Charlotte Palludan.

Ikke alle børn har lige gode muligheder for at opnå partnerskab. For etniske børn er der større risiko for at ende i rollen som underordnet elev.

»Mit materiale er hentet i en børnehave, hvor der var en meget mangfoldig sammensætning, og der udgør etnicitet den største forskel i forhold til at være respektabel eller ikke-respektabel. Det kommer især til udtryk i sproget; at kunne være samtalepartner eller ikke kunne blive pædagogernes samtalepartner. Hvis

man er et anerkendt børnehavebarn, indgår man i partnerskab med pædagogerne, og gør man ikke det, bliver man mødt som en underordnet elev,« siger Charlotte Palludan.

Fornemmelsen for spillet

Det sproglige miljø, som hersker i børnehaven, gør det vanskeligt for børn med svage dansk-kundskaber at sætte sig igennem og få pædagogernes opmærksomhed. Men selv minoritetsbørn med gode dansk-kundskaber har svært ved at trænge igennem.

»Det interessante er, at det ikke kun er børn med lav sproglig kapacitet, der ikke inddrages som partnere. Det gælder også for minoritetsbørn, som kan agere på dansk. De skal alligevel kæmpe meget mere. Pædagogerne har en tendens til at agere ud fra generelle strategier. De forventer ikke, at minoritetsbørn kan indgå i partnerskabet med samtalen i centrum,« siger Charlotte Palludan.

Eva Gulløv har i sin forskning kunnet dokumentere de samme tendenser. Ifølge hende kan en del af forklaringen være, at sproglig kompetence forudsætter mere end blot beherskelse af sproget. Det handler om at have 'feel for the game', som Eva Gulløv udtrykker det.

»Danske middelklassebørn er i fire-femårs alderen fuldstændigt indsocialiserede i, hvordan man omgås, hvornår man spørger, hvor tæt man stiller sig på

På feltarbejde i børnehaven – empirien bag resultaterne

Charlotte Palludans ph.d.-afhandling 'Børnehaven gør en forskel – et pædagogisk-antropologisk hverdagslivsstudie af differentieringsprocesser' er baseret på et års feltarbejde i en københavnsk børnehave. Datamaterialet består af observationer, samtaler, interviews og lydoptagelser. Lydoptagelserne har spillet en stor rolle i ana-

lysen af de enkelte børns tydelighed og gennemslagskraft i institutionen.

Eva Gulløv har sammen med lektor Helle Bundgaard, Institut for Antropologi, Københavns Universitet, gennemført forskningsprojektet Tosprogede børn i danske daginstitutioner. I perioden 1.8.2002 til 1.2.2003 har de foretaget daglige observati-

oner i to daginstitutioner i en kommune i Nordsjælland. Begge daginstitutioner ligger i et område med meget bred social sammensætning. Forskerne har interviewet samtlige pædagoger, foretaget ca. 30 interviews med forældre og interviewet repræsentanter for de lokale myndigheder.

andre, og hvornår man afbryder. Det er ikke noget, der gives grammatiske regler for, det er noget, som er kropsliggjort. Og lige dér går kultur ind. Kommer man med en anden kulturel baggrund, vil man have andre omgangsformer, andre måder man afbryder på, andre måder man kalder på opmærksomhed på, som ikke anerkendes i institutionen,« siger Eva Gulløv.

Spørger man pædagogerne, skal årsagsforklaringerne ofte findes i hjemmet og de familiære forhold, når det drejer sig om minoritetsbørn. I praksis ved pædagogerne som regel meget lidt om de konkrete forhold i hjemmet, og de har heller ikke de store muligheder for at ændre ved dem. Derfor foreslår Charlotte Palludan, at man i stedet retter kræfterne mod forhold, man har mulighed for at gøre noget ved.

»Man må insistere på, at man i en pædagogisk sammenhæng kan bidrage til, at børnene kan få fornemmelsen. Hvis man hele tiden mødes af en undervisningstone, som ikke har samtaleelementer, så er sandsynligheden for, at man lærer samtalespillet mindre. Det er en træg proces, for det er også en omdisponering af pædagogernes kropslige tilbøjeligheder. De er tilbøjelige til at møde nogle børn på en bestemt måde, og andre børn på en anden bestemt måde. Det er ikke bare noget, man lige laver om,« siger Charlotte Palludan og gør opmærksom på, at både køn og etnicitet spiller en rolle i forholdet til pædagogerne.

»Nogle børn bevæger sig mere i periferien og har ikke samme mulighed for at etablere partnerskaber og lære fornemmelsen for spillet. Det er børn, som ikke er så interesserede i pædagogerne. Hvis det er danske drenge – det er som regel drenge, der befinder sig i periferien – er der for mig at se en tendens til, at pædagogerne er mere tilbøjelige til at drage dem ind, end hvis det er minoritetsdrenge,« siger Charlotte Palludan.

Lysten samler og adskiller

Det er næppe overraskende, at etniske forhold er med til skabe forskel og endda uligheder mellem børn. Gennem sine månedlange observationer i to børnehaver har Eva Gulløv imidlertid fået identificeret endnu en faktor, som skaber slagside i børnehaven. Der er tale om et af børnehavepædagogikkens mest grundlæggende begreber: motivation.

»Motivation er ikke en naturgiven ting. Motivation er noget, der skal arbejdes med, og det gælder alle børn. Meget groft karakteriseret kan man se en tendens til, at de lyshårede drenge leger med de lyshårede drenge, og de mørkhårede drenge leger med de mørkhårede drenge. Det er forstemmende, når man egentlig vil noget andet med projekt daginstitution. Der er mange faktorer, som centrifugerer nogle børn ud i et rum og andre børn ud i et andet. Noget af det, som er med til at slynge børnene ud, handler om, at pædagogiske aktiviteter tager udgangspunkt i motivation,« siger Eva Gulløv.

Ifølge Eva Gulløv lægger man i dag for stor vægt på børnenes umiddelbare motivation. Problemet er, at det ofte kræver forudsætninger at synes, at noget er sjovt. Er man ikke vant til at få læst højt, kan man have svært ved at sidde stille og koncentrere sig, og så er det ganske enkelt ikke spændende særligt længe. På den måde forbedrer man evnen til koncentration hos de børn, som allerede mestrer færdigheden, mens de børn, som virkelig har behov for at lære at koncentrere sig, bliver bedt om at gå, hvis de ikke kan sidde stille.

»Jeg er ikke imod, at man arbejder med børns motivation, og jeg er bestemt ikke fortaler for, at man skal tvinge børn til alt muligt, de ikke har lyst til. Men man skal være bevidst om, at pædagogiske aktiviteter og initiativer kan have en social slagside. Man kan sagtens lave inklusiv pædagogik på andre måder end ved at tage udgangspunkt i børnenes umiddelbare motivation. Man kan sætte sig ned med tre børn, som ikke har prøvet at lægge puslespil før, og så lære dem det. Men hvis man sætter seks børn sammen, hvoraf de fire har lagt puslespil mange gange derhjemme, og de to aldrig har prøvet det før, så går der ikke ti minutter, før de to har forladt de andre. Og det er meget symptomatisk i forhold til mange pædagogiske aktiviteter,« forklarer Eva Gulløv og peger på, at der er behov for en bevidst pædagogisk indsats, hvis man vil udligne forskellene frem for at producere dem.

»Vi har måske nok en pædagogisk tradition, som arbejder meget med motivation. Det er sympatisk, men hvis man ikke arbejder med forudsætninger for at føle motivation, så er der nogle børn, som aldrig føler motivation. Tværtimod løber de ind i afvisninger, og det er jo sjældent motiverende. De erfarer

Charlotte Palludan

Ph.d. og mag.art. i kultursociologi. Ansat som lektor ved Institut for Pædagogisk Antropologi ved Danmarks Pædagogiske Universitet. Kernekompetencer inden for feltarbejde i daginstitutioner, kulturalyse og hverdagslivsanalyse.
Personlig hjemmeside: www.dpu.dk/om/cp

Eva Gulløv

Ph.d. og mag.scient. i antropologi. Ansat som lektor ved Institut for Pædagogisk Antropologi ved Danmarks Pædagogiske Universitet. Forsker i daginstitutioner og børns sociale samspil. Er i øjeblikket i gang med projektet 'Civilizing Institutions in a Modern Welfare State'.
Personlig hjemmeside: www.dpu.dk/om/evag

simpelthen, at dette her er ikke hyggeligt. Tager man ikke højde for, at børn har forskellige forudsætninger og erfaringer, og at vi må arbejde med motivation i den retning, vi pædagogisk gerne vil præge dem, så risikerer man at etablere en ulighed, der egentlig ikke var der i begyndelsen,« siger Eva Gulløv. ▲

Anders Lindskov
anli@dpu.dk